

# Громадська Думка

## ПЕРЕДПЛАТА:

(Ціна 1. прим. в таборі 4 ф.)  
„ „ поза таб. 5 ф.)  
На місяць в таборі . . 30 ф.  
„ „ поза табор. 40 ф.  
На 3 місяці в таборі . . 90 ф.  
„ „ поза таб. 1 м. 20 ф.

ЧАСОПИСЬ ПОЛОНЕНИХ УКРАЇНЦІВ у ВЕЦЛЯРІ.

ВИХОДИТЬ ЩО ЧЕТВЕРГА Й ЩО НЕДІЛІ.

## АДРЕСА:

Ukrainischer  
Unterrichts-Ausschuss  
Lagerzeitung  
— in Wetzlar. —

Видав „Видавниче Товариство імени Б. Грінченка“.

Ч. 63. (по).

Неділя, 9. вересня 1917.

Рік III.

Вецляр, 8. вересня 1917.

Перед отворенням московського конгресу „Новое Время“ робило настрій для духа цілого сього з'їзду московської буржуазії такими словами: „З огляду на невідрадний стан гарнізонів та ясний намір фінляндських соціалістів розірвати зв'язь з Росією, мусимо приготуватись на найгірші річі. Приятелі Німців є не тільки в Українській Раді, але й у фінляндській Сеймі і всеросійській Раді робочих і салдатів. Вони вже й знаходять потрібним свої зрадницькі наміри покривати прапором інтернаціоналізму. На зборах для порішення питання про вибори, вони, ці приятелі Німців, заявили отверто, що вони стоять за безпосередній понижаючий мир з улюбленими Німцями. Проти такого образу упадку стає московська конференція“.

Таким робом „Новое Время“ заздалегідь визначило стежку всьому московському конгресові: він повинен стати з одного боку проти поневолених народів з другого боку проти Ради салдатів і робочих за охоту до мира і відразу до проливу крови. Так воно й стало ся. Більшість бесідників з Керенським на чолі говорили в імя програми централістичної Росії проти сепаратистичних змагань і затій лівих партій. Ця конференція показала, що представники буржуазії мають тільки демократичні кличі на устах, а всі обтяжені хоробою царського режиму, який вів ся їм у кров і кість за тристалитнє панування Романових. Вони з цієї думки деспотизму не вийдуть і нічого народові од їх сподівати ся, нічого сподівати ся й поневоленим народам.

Колись предтечі революції, Бакунін та Герцен говорили не таке, а казали вони: „Як впаде царське правительство, розпадуть ся ті окови, якими сковані були всі народи Росії. Ми хотіли би остати ся з ними разом далі в союзі, але вони мають право відділитися від нас!“ „Великорусс“, видаваний Чернишевським, писав в 2 ч. 1861 р. що до України: І населенню південної Росії (себто України) признаєть ся право рішати про долю свого краю. Вони, Українці, можуть остати ся при Росії, або після відного рішення відірвати ся від неї. Великоруський нарід є досить сильний, щоби творити політичну силу, він не потребує старати ся штучно за збільшення свого краю і примусової сполуки з иншими народами“. Так говорили нам батьки революції.

А що співають тепер онуки, діячі революційної Росії від Керенського до Мілюкова? Адже Україна предкладає їм не відірвання, а конфедерацію вільних республік—та це називаєть ся в їх „пересадними“ націоналістичними стремліннями. Крім батька революції Крапоткіна, який хоче федерації, і Чхеїдзе, який відкликаєть ся до волі Установчого зібрання—всі заєдно осудили поневолені народи за сепаратистичні стремління.

Тепер друга справа: Кілько то написало ся книг про демократичність російської революції, кілько то вилило ся слів в літературі над бідним народом, кілько то насипало ся фраз про свободу, рівність і братерство—а нині голосить ся думки про недозрілість Росії до соціалістичного режиму, про потребу капіталістичної системи, та про неможливість поділу панської землі. Слова—полова,

панове, а ваше діло—це сором для всеї російської революції.

Не досили ви, панове, до великої праці перетворення ладу на новій основі. І ваш лад, який ви хочете ставити, то поворот до давнього режиму, де будуть тільки попереставлені стільці старого батюшки царя, на яких сидітиме замість царя Корнілов чи Мілюков з нагайкою в руці, хоч без корони на голові.

Та на Україні творить ся нове життя і воно піде новим шляхом, хай яка там ні творить ся серед московщини перестановка меблів. Україна ожила й постановить свій лад на старій республіканській основі своєї славної тисячолітньої історії. Всім треба Івана Грозного, а ми собі будем без його!

II.

## Конституція України.

Подаємо за «Робітничою Газетою» проєкт статуту про Генеральний Секретаріат, прийнятий Українською Центральною Радою 30. липня ц. р. і поданий до затвердження тимчасовому правительству, після чого він мав стати основою конституції України.  
(Ред.)

### На підставі згоди

з Временним Правительством від 3-го липня 1917 року,—орган революційної демократії всіх народів України—Українська Центральна Рада, що має підготувати Україну до остаточного здійснення автономного ладу і довести її до українських установчих всенародніх зборів і російського учредительного зібрання,—утворює генеральний секретаріат, який являється вищим органом управління на Україні.

Діяльність генерального секретаріата зазначаєть ся тимчасово такими головними пунктами:

§ 1. Вищим Краєвим Органом Управління на Україні є Генеральний Секретаріат Української Центральної Ради, який формуєть ся Центральною Радою, відповідає перед нею і затверджуєть ся Временним Правительством.

§ 2. Формування Генерального Секретаріата Центральною Радою здійснює через свій Комітет.

§ 3. Центральна Рада затверджує Генеральний Секретаріат в цілому, висловлюючи йому довіру.

§ 4. В склад Генерального Секретаріату входить 14 Генеральних Секретарів у сферах внутрішніх, фінансових, військових, продовольчих, земельних, юстиції, освіти, національних, торгу, промисловости, пошти та телеграфу, праці, доріг, Генеральний Контрольор та Генеральний Писарь.

Примітка: При Секретареві в справах національних назначаєть ся три Товариші Секретаря—від Великоросів, Євреїв і Поляків. Товариші Секретаря по ділам своєї нації мають право докладу і рішального голосу по цих справах в Генеральному Секретаріаті. Товариші Секретаря в справах національних затверджують ся Комітетом Ради.

§ 5. Свою власть Генеральний Секретаріат здійснює через всі урядові органи на Україні.

§ 6. Всі урядові органи на Україні підлягають власти Генерального Секретаріату.

Примітка: Генеральний Секретаріат установляє які органи, в яких межах і в яких випадках мають зноситись безпосередно з Временним Правительством.

§ 7. Всі рядові посади на Україні, коли вони не виборні, заміщають ся Генеральним Секретаріатом, або підвладними йому органами.

§ 8. При Временному Правительстві має бути Статс-Секретарь по справах України, якого призначає Временне Правительство по згоді з Центральною Радою.

§ 9. Статс-Секретарь має пильнувати інтереси України у всій роботі Временного Правительства і вразі потреби пересилати законопроекти через Генеральний Секретаріат на розгляд Центральної Ради.

§ 10. Генеральний Секретаріат передає на санкцію Временного Правительства ті законопроекти, які розглянула й ухвалила Центральна Рада.

§ 11. Генеральний Секретаріат передає на затвердження Временного Правительства тимчасові фінансові обрахунки видатків на потреби України, які розглянула і ухвалила Центральна Рада.

§ 12. Тими коштами, які надходять на рахунок Центральної Ради, розпоряджується Генеральний Секретаріат, по бюджету ухваленому Центральною Радою.

§ 13. Генеральний Секретаріат ті справи, які він вважає найбільш важливими, передає на розгляд Центральної Ради.

§ 14. Діяльність Генерального Секретаріата, відповідального перед Центральною Радою, контролюється нею шляхом запитань по всіх справах.

**Примітка:** Порядок запитань має бути зазначений окремим наказом.

§ 15. В перервах поміж сесіями Центральної Ради, Генеральний Секретаріат відповідає перед Комітетом Центральної Ради, який виконує всі її функції, окрім зазначеної в § 3-му.

§ 16. Коли Генеральний Секретаріат не згоджується з постановою Комітету в якій небудь справі, остання переноситься на розгляд Центральної Ради, яка скликається негайно.

§ 17. Коли Центральна Рада висловлює недовіря Генеральному Секретаріатові, він подає в отставку.

§ 18. Всі акти Центральної Ради і Комітету контрастнуються Генеральним Секретаріатом.

§ 19. Всі закони Временного Правительства мають силу на Україні з дня проголошення їх в Краєвому Урядовому Вістнику на українській мові.

**Примітка:** В екстремних випадках Генеральний Секретаріат проголошує їх иншим способом.

§ 20. Всі закони, адміністративні приписи і постанови, проголошені українською мовою, публікуються також і на мовах—російській, єврейській і польській.

§ 21. В справах внутрішнього розпорядку роботи, Генеральний Секретаріат сам виробляє свій наказ.

## 3 УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ.

### Уступки генеральної команди для України.

Зі Штокгольму доносять до віденської часописі „Райхспост“: Секретар військових справ України був у генеральній команді російської армії і виведив такі уступки з боку главнокомандуючого Корнілова:

Всі учителі народних шкіл України мають дістати відпустку з війська в цілі переведення української шкільництва на Україну.

Українці, які служать помішани по різних полках, мають виділитися в окремі відділи і мають бути влучені до української армії, яка буде стояти на сторожі українського фронту.

[Райхспост з 2. вересня].

### Добровільні батальйони для „визволення України“.

В Києві заходять ся невиспучо біля організацій більшого числа батальйонів, зложених з добровольців, які мають називати ся батальйонами для „визволення України“. Два батальйони творять ся в Києві, один у Чернігові, а один в Ромодані, Полтавської губ. („Діло“).

### Українізація судівництва.

„Южный Край“ з дня 27-VII приносить таку телеграму з Києва: В київськйм зїзді мирових суддїв і в київськй судовой палатї звертає на себе увагу українїзація судївництва. Присутній на засїданнях українськй мїнїстер судївництва Садовськй пояснав, що українїзація судових установ відбудеть ся поступенно. Побоювання деяких кругїв, що Центральна Рада усуне теперїшнїх судових дїячїв, безпідставнї. По сїм забрав голос предсїдатель палати Григорович-Барськй і в своїй промовї зазначив, що офіційного видання законїв на українськй мовї нема, длятого не можна вже тепер перейти на українську мову. Іншї промовцї заявлялї, що всї суддї розумїють і знають мову, якою говорять Україна, але мало хто знає українську літературну мову й длятого суддї не будуть в силї писати рішень українською мовою. Садовськй порадив на се звертатись тимчасом до помочи українсько-росїйського словника.

(Вїстн. С.В.У.).

## 3 РОСІЙСЬКОГО ЖИТТЯ.

### Внутрішнє напруження в Росії.

Зі Штокгольму пишуть: Всі вїсти з Петрограду годять ся в тїм, що положення в Росії доходить до внутрішнього замотання. З одного боку маса робїтників і салдатїв взяла в свої руки, як видаєть ся, борбу проти вїйни, прийнявши тактику свого рода тероризму з цілковитою внїшньою здержливїстю віддїла,—з другого боку грозить становище Керенського й Корнілова новими недемократичними несподїванками. Вони опирають ся на зростаюче внутрішнє замішання, далї на американську обїцянку нової позички в сумї пяти мїлїардїв і на трївогу перед Японїєю, яка ще грозить далї, та будуть приневоленї до назаднїцьких розпорядкїв. Найкращим доказом є журба представникїв Ради робочих і салдатїв в Штокгольмі, яких огортає трївога під натиском тих обставин; вони переляканї тим, що загадка, що стане ся в Росії, переросла всї питання штокгольмськой конференції.

[Франкф. Цайт з 6. вер. рано]

### Способи терору проти ведення вїйни.

Зі Штокгольму доносять: В справї вибуху в Казанї наспїло виясненнє. Згинуло там кругло 1500 людей. Казанська залага зготовила бунт, наслїдком якого було висадженнє в повітре фабрик оружжя й складу патронїв. Генеральна команда Казанськой вїйськової округи довідала ся ще перед двома тижнями, що вся залага порїшила спротивити ся висилцї на півнїчний фронт і перешкодити доставї зложених в Казанї орудїй і набоїв. Командуючий генерал дїстав наказ „успокоїти“ казанську залагу силою оружжя. Після оголошення сього петроградського наказу почала ся відсилка залаги пароходами по Волзі до Самари й Пермунду, звідки мали їхати залїзницею до Москви.

Бунт почав ся з того, що запаснї батальйони 42. дивїзїї, призначенї на фронт, просто хотїли опустити казарми. Але кїлька сотень пятого полку донських козакїв окружили казарму. Після ручного бою пїхотинцї перемогли козакїв і кинули ся до великого складу пороху. Там злучили ся з салдатами, що стояли на вартї, коли салдати 41. бригади окружили казанську фабрику рушниць. Небавом висаджено у повітря цї двї будївлї, нищучи полїцію й робїтників під руїнами.

Потїм прийшла черга на меншї й середнї склади та фабрики оружжя, якї чергою всї висаджено в повітре. Решта публичних будинкїв лишила ся зовсїм не тронута.

Зі Штокгольму теж наспїла друга вїсть про опір народу супроти вїйни: Один потяг, висланий з Архангельська до Москви, якй наспїв з Англїї морською дорогою і вїз гармати та мунїцію—задержали російськї салдати в отвертїм полї дня 28. серпня. Коли офіцери й англїйськї салдати, якї товаришили потяговї, спротивили ся цьому, салдати висадили в повітре шрапнелями й вибуховими патронами два наладованї вагони й знищили льокомотив. Пять російських і англїйських офіцерїв і девятнадцять англїйських салдатїв убито. Тодї російськї салдати почали тїкати. Наслїдком цього чотирї дальших потяги з набоями, якї мали відїхати в середу з Архангельська, задержано, як і один тягаровий потяг, якй їхав з Томська через Вологду на півнїчний фронт.

(Генерал. Анцайгер з 6. вересня рано).

### Трївога російської команди.

Через Берн сповїщає „Times“ з Петрограду: Ген. Корнілов вислав нове домаганнє до правительства, щоби перевести „мїри“ порушуваним на конгресї в Москві, бо російському фронтіві в Молдавї грозить розстрїй. Він зїбрав коло Чернївцїв велику силу вїйська, та воно починає тїкати. Представникам преси заявив він, що головна вага перейшла на румунськй фронт (?) де в найблищїм часї належить сподївати ся великой боротьби. Що до инших фронтїв, то можуть і там розвинути ся поважнї бої. Він боїть ся тепер за півнїчний фронт. Зимовий похід 1917./18. після його погляду є правдоподїбно певний, (як допустять до цього салдати. Ред.).

(Генерал. Анцайгер з 6. вересня рано).

### Недостача хлїба на фронтї.

„Matin“ сповїщає з Петрограду: На полудневозахїдний фронт не прийшла вїде мука. Положеннє критичне. Армія може небавом зовсїм не мати хлїба. Провїдникїв вїйська завізнано рекїрувати (шукати) муки в населеннї, в разї потреби силою.

З Амстердаму пишуть: Після телеграми англїйської телеграфїчної компанї панує в Петроградї крайня недостача засобїв поживи. Хлїба стане ще тїльки на два—три днї. Положеннє дуже грізне.

(Генер. Анц. з 6. вер. рано).

**Занепокоєння в Петрограді.**

Зі Штокгольму подають приватні вісти з Петрограду: Вже вісти про відворот російських військ з під Риги викликали велике занепокоєння. В суботу наспіла вість про упадок Риги. Власті почали негайно випорожнювати найважливі фабрики з Петрограду. В напрямі до Москви й Вологди заповняють шляхи втікачі. (Хоч Німці ще мають перед собою 500 км. в простій лінії. Ред.)

(Франкф. Цайт. з 5. вер. неч.)

**Обмеження прав Донських козаків.**

З Гааги доносить „Times“ з Петрограду: Після телеграми з Новочеркаська знесло правительство віковічні права Донських козаків. Козацьке військо є тепер рівнопоставлене з другими військами. Приостановку через вибір, одну з прикмет козацької організації, також усунуто. Начальник генерал Калєдин уважаєть ся тепер звичайним салдатом російської армії.

Цей розпорядок не торкаєть ся козаків Кубанських, Терських, Оренбурських. Англійська преса дуже розпадаєть ся над тим, що се буде тяжкий удар для Росіян, який відчують всі 12 армій, які злучили ся недавно з союзом козаків (?). Козаки—пише вона—є одинока військова сила в Росії, які остали ся слухняними і люблять вітчизну, вони ніколи не занедбали свого обовязку на фронті (чи за фронтом? Ред.) і ніколи не були дезертирами, вони ніколи не окликували своєї автономії, як Українці, не користували ся слабістю Росії, як Фінляндці. Далі козаки піддержували реформи Корнілова. (Огто Англійцям болять! Ред.) Та сподіваєм ся, що вони добровільно не підчиняють ся розпорядкові тимчасового правительства. (Ось вам і порада для підпори реакції з боку Англійців. Ред.)

(Франкф. Цайт. з 4. вер. полуд.)

**Положення у Фінляндії.**

Зі Штокгольму пишуть про події в Фінляндії дня 29. серпня, коли мав відкрити ся розв'язаний сейм: О 8. годині обсадив відділ 14. полку гусарів будинок сейму і площу перед ним. Офіцери стали при вході, на подвір'ю і на сходах поставлено салдатів. На брамі прибито написаний на машині розпорядок губернатора, який сповіщав розв'язання сейму на основі маніфесту тимчасового правительства з дня 18./30. липня. Деяких послів і членів преси недопущено до будинку. О 12. годині зібрало ся коло сотні членів сейму в старім будинку

станів на сходинах приватного характеру. Сходина тривали до 4. годин. Від 11. до 1. години замкнено поліцією всі улиці до сейму. Президент сейму Маннер пішов в товаристві двох свідків до губернатора зложити свій протест. Вечером виїхала більша часть послів у свої округи. Слідуючого дня оголосив губернатор подяку за спокійне заховання людности.

**Противо революційний заговор.**

З Петрограду доносить бюро Рейтера: Часописі сповіщають про заговор, що мав на цілі противо революцію. Його викрила державна управа в часі московської конференції; до його належали звістні політики й кілька офіцерів. Слідство довело до викриття заговору.

Петроградські соціалістичні днівники оголошують такий лист з фронту: Реакційна часть офіцерів тепер дуже вдоволена, серед них ясніють лица. Вони говорять тепер: „Зараз настав наш час, тепер будем бити по пиці!“ Всюди говорять про знесення виділів салдатських, які ще здержували армію в цілості.

(Франкф. Цайт. з 3. вер. пол.)

**Вісти зі світа.****СТОВАРИШЕННЕ ЦЕХІВ ПРОТИ ШТОКГОЛЬМУ.**

Конгрес англійських цехів у Блекпуль (Blackpool) прийняв 2849 тис. голосами проти 91.000 рішення, що штокгольмська конференція в цю хвилину не має ніяких виглядів на здійснення.

(Франкф. Цайтунг з 6. вер. рано.)

**НОВА КОНФЕРЕНЦІЯ СОЮЗНИКІВ У ПАРИЖІ.**

З Вашингтону доносять після донесення італійських урядових кругів, що небагом має відбути ся нова конференція в Парижі над розбиттям довозу харчів для Італії.

**РУМУНСЬКИЙ КОРОЛЬ В НЕБЕЗПЕЦІ.**

Після копенгагської часописі доносить „Новое Время“, що російські війська в Румунії мали намір скинути короля Фердинанда румунського й проголосити Румунію республікою. Король уратував ся завчасу втекою перед увязненням.

**ВІДСУВЕННЯ ШТОКГОЛЬМСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ.**

З Штокгольму доносять: Тому що переговори конференції союзників в Лондоні не поставили на черзі питання пашпортів, виконавчий відділ конференції порішив,

не скликати її на 9. вересня, тільки визначити інший річинець для її скликання, а се станеть ся тоді, як російська реорганізаційна група поверне з Лондону.

**СОЦІАЛІСТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ СОЮЗНИКІВ.**

Конференція соціалістів всіх союзників антанту, скликана в Лондоні, не довела до ніякого вислідку. Це розеднання, що до воєнних цілей та мирових умов, засуджує на невдачу й штокгольмську конференцію. Та рівночасно погодили ся на одно: запротестувати проти відмови пашпортів з боку правительств кожної держави.

**ВІЙНА.**

(Звідомлення осередніх держав.)

На західнім фронті була сильна боротьба артилерії; двічі Англійці підіймали наступ коло Іперн, двічі їх відбито. Французька інфантерія підняла наступ після барабанного огню коло Ragny-Filain та тільки не дійшла до німецьких перепон. Так само в Шампанії; коло Вердену поки що триває артилерійний вогонь.

На східнім фронті головну увагу звертає на себе похід Німців на північний схід від Риги. Росіяне евакуювали Фрідріхштадт. Німці посувають ся до Венден, російські війська уступають. Досі взяли Німці в полон 120 офіцерів, 7500 салдатів, 180 гармат, 200 скорострільів і кілька панцирних автомобілів. Петроградська телеграфічна агенція подає вість, що німецька флота заявила ся в рижській затоці, вона обстрілювала села на побережжю 40 кіл. нижче Пернава.

Про здобуття Риги подають таке звідомлення: Російські позиції окумували Ригу від заходу на 20—30 км., де хоронив сильно збудований причілок, коло якого 6, 2. і 42. сибірський корпус, разом дев'ять дивізій, одна латиська бригада і одна дивізія кавалерії—отже майже 150.000 війська. Росіяне відступили ся одначе за річку Аа, довіряючи, що Німці не перейдуть 300 м. широкую Двіну. Та при імлістій погоді Німці поставили мости коло Ужескіль, перейшли ріку і обхопили Росіян з двох боків наступом з півдня від багна Тіріль і з за Двіни з південного сходу. Дня 1. вересня дійшли до передмістя Риги, а 2. вересня здобули місто. Їм помагала флота. 12 російська армія відступала в замішанню на північний схід. Небагом захопили Німці й твердиню Дінамінде. Тимчасове правительство розв'язало цілу 12. армію, яка не устояла проти неприятеля, за кару. Ціла армія буде розділена між прочі армії.

Французька преса підняла великі закиди проти Росіян: Змінено—пишуть Французи—керму війська та не змінено духа. Росіяне просто втекли з поля бою. Наслідком цього укріпило ся німецьке понування на Балтійським морі, а флота російська, яка замкнена у фінській затоці, не має опори. Найгірше трівожить те, що Німці можуть получить ся з Фінляндцями й відріжуть тоді Євро-

пу від Росії. Одинокий спосіб—покликати на поміч союзників з Азії і Америки.

**3 таборового життя.**

*Від Українських Громад у Зальцведелі й Раштаті прийшли до Генеральної Старшини в день свята відродження України такі телеграми:*

„В день вишнього свята прийміть від нас щирий привіт“.

Українська Громада в Зальцведелі.

*З нагоди свята відродження України пересилаємо Українській Громаді у венцлярським таборі сердечний привіт.*

Тар—ський.

Голова Генеральної Старшини в Раштатським таборі.

— Свято відродження України. У неділю, 2. вересня наш табор урочисто святкував відродження України.

Свято розпочало ся рано о 10. годині на січовій площі, де стали струнками рядами повбирані в січові однострої січовики.

На чолі з п. Командантом табору завітало на свято п.п. німецькі офіцери. Прибули також цвітільні гості. Площу оточував натовп т.т. полонених з табору та окружних робітничих команд, що взяли участь у святі.

Свято відкрито святочним маршем січового полку ім. С.В.У., котрий виконала духовна оркестра.

Справедливість вимагає зазначити, що цей марш не надавав ся не то що для свята, а й взагалі до ужитку. Він збудований з однієї худосочної музичної фрази, котра повторюєть ся без кінця і надокучливо бе по слуху. Отже марш не був тим, коли можна так сказати, вступовим акордом, що зразу створює святочний настрій і оприділяє характер свята.

Після маршу представник Української Громади звернув ся з привітанням до січовиків і поздоровив зі святом відродження України до нового славного життя, на що січовики відповіли однодушним „Слава!“ і разом з усіма присутніми співом „Ще не вмерла Україна“.

Відтак під музику січовики четами пройшли церемоніальним походом по площі й нарешті вирушили в похід до театру. За ними йшли всі присутні. На зустріч їм вийшли повбирані в історичні костюми гетьман зі старшиною (артисти) з клейнодами та хоругвами. Коло редакції обидва походи зустріли ся. З поміж артистів виступив т. Б-ко, одягнений в гетьманські строї, повітав січове товариство й побажав найскорше повернути на вільню Україну, щоби там доконати діло, гідних славного імени січовиків. На се січовий атаман відповів, що нова січ іде слідами колишнього запорожського козацтва. Слова його



знайшли відгук в гарячих окликах „Слава!“ і співі національного гімну.

Обидва походи прибули до театру. Коло саль, прибраної зеленими гілками, національними флагами й портретами Хмельницького, Дорошенка та Шевченка, президент Української Громади т. А-к сказав промову, в якій вказав на сумне недавнє минуле України, вибух революції і великий процес відродження України, в якому замість народа-раба повстав народ-вільний творець свого життя, що довершує чудо. Вкінці закликав полинути думками в цей радісний момент на Україну „в край веселий, у мир хрещений“ і злитись з цілим українським народом в радісний почуванню волі.

Президент Народної Ради т. К-к в своїй промові зазначив вагу свята, котре має стати найбільшим національним святом, представив велитенську роботу, яку довелось виконати українському громадянству на шляху до відродження, при чім дав належне місце і просвітно-організаційній праці в таборах, вказав на велику творчу діяльність, яка стоїть на черзі, і побажав усім бути завжди вірними синами свого народу.

Потім д. проф. Л-кий виголосив реферат про відродження України, в якому з мистецькою вмільстю дав сильний і яскравий образ давньої слави України, відтак її неолі й на решті визволення, майстерно змалював великий визвольний рух, підніс необхідність злучення всіх земель України в одну цілість, щоби ціла Україна тішила ся однаковою волею, і вказав на заслуги перед народом борців за свободу.

Промова зробила глибоке враження.

Гучні оклики „слава“ завершили слова промовця.

Нараз хор почав співати „Заповіт“. Зворушені учасники свята приєднала ся до співу, в якому вилів ся їх настрої.

Коли спів скінчив ся т. Б-ко продеклямував „Прольог“ до поеми „Мойсей“.

Зміст деклямації відповідав настріві хвилі, але виконання було одноманітне.

Відтак хор проспівав „Встає хмара з-за Лиману“, після чого промовляло кілька т.т.

Свято скінчило ся співом національно-патріотичних пісень, під час якого т.т. артисти збирали жертви на національний фонд.

— Театр. На свято Музично-Драматичне т-во ім. Лисенка виставило пєсу Старицької-Черняхівської „ГЕТЬМАН ДОРОШЕНКО“.

Пєса дуже складна і довга. Мимо своєї художньої вартости, вона тяжка для постанови навіть на великій сцені великою, добре дисциплінованою трупю артистів. Виконання її ставить великі вимоги. Потрібно багато підготовчої праці, щоби воскресити ту епоху, в якій відбувають ся виведені в пєсі події. Треба вибрати всі подробиці з побуту, звичаїв, ладу, скомпонувати з них один цілий образ. Це що до зовнішнього боку.

Для вірного змалювання дієвих історичних осіб необхідно взяти крім тих рис, які дають ся в пєсі,

всі історичні дані, що відносять ся до вдачі кожного з героїв пєси, познайомити ся докладно з характеристиками їх в творах різних поетів, виставити все, найбільш характерне для героїв на перше місце, згармонізувати всі риси в одно ціле, зуміти зберегти характер героя в усіх положеннях. Тяжка це робота і для артистів і для режисера і потребує багато творчости.

При таборових артистичних силах і обставинах не можна, розуміється, здійснити всі ці вимоги.

Т-во ім. Лисенка зробило все можливе для нього, щоби як найкраще виставити пєсу.

Перед виставою т. проф. П-ський розповів історію Дорошенка, пояснив його роль та значіння в житті України для того, щоби пєса стала для присутніх ясною та зрозумілою.

Артисти переступили цей раз свою давню традицію спізнати ся на якусь півгодину й спізнали ся рівно на годину з четвертю. Урочистий день заставив порвати з традиціями.

Перша дія пєси пройшла мляво. Артисти, як кажуть, „не обхмолотались“. Робили довгі павзи, за вечерею неприродно тримались. Прися та Галя під час нападу татар були занадто байдужими, хоч у бійці могли згинуть їхні близькі.

Мало помічало ся, що Прися раділа з приїзду гостей і захоплювала ся Дорошенком. Тому трохи несподівано здала ся її радісна згода піти з ним „хоч на край світа“.

У другій дії вже пішло жвавіше. Тов. К-ко (Прися) добре вдав зануджену самотність жінки гетьмана, що прагне пєстоцій, кохання, але не зустрічаючи їх від чоловіка, помалу холоне й думає про другого, і зріст почувань Присі аж до зради чоловікові.

Дорошенко був, як слід заклопотаний справою рятунку України, що запанувала над усією його істотою.

Життєво грав т. Г-ко роль Мазепи.

Добрий був кошований Сірко.

Митродора, мати гетьмана, вийшла занадто мертвою.

Полковниця—щось цілком инше, ніж по пєсі. Вона мала бути орлом-жінкою, в якій з кожного руху, погляду, слова повинна вилити ся міцна воля, завзятість, запал. Однак на сцені виведено валькувату жінку зі звязаними руками. Її погляд, постава, тон голосу вказували не на благородне обурення на ворогів справи, не запал, а погану вдачу і тупу звичайнісіньку злість, що зовсім не гармоніює з тією роллю, яку їй довело ся грати. Полковник—блїдо, сухо.

Самойлович—вдоволяючий посол, і слабший любовник. Був надто грубо-влєсливий і з більшою ніж треба енергією „атакував“ Присю.

Галя—скромно, витримано, одноцільно.

Баба нагадувала дуже тих бабів, що роблять з дерева в наших кустарних бараці: як підперла долонею підборіддя, так і задубіла на цілу пєсу.

Третя дія випала загалом однією з найліпше виконаних.

Сцени Дорошенка з Присєю виконано вірно і сильно. Внутрішні

муки й боротьба в душі гетьмана показано яскраво і рельєфно.

Бурлива сцена Гетьмана з матір'ю не вдала ся, бо т. Під-гора (мати) деревляною й бездушною грою не давав Дорошенкові в повноті виявити почувань, що хвилювали його душу.

Гарно проведена сцена з московським послом та послом турецьким.

В четвертій дії бранці виглядали ляльками і псували сцену. З поміж них одна мати була живою, страдаючою. Решта держала ся так, ніби полон мало її обходив, і прохала гетьмана визволити з неволі так, як просить старець—по привичці.

Дорошенко в цій дії був чудовий.

Остання дія пройшла з великим успіхом. Поодинокі картини виконано прегарно. Декорації підбрано добрі.

Чудові були Яненко та Сірко, не говорячи про самого Дорошенка. „Україна“—сильний і скорбний образ.

Вся вистава, мимо багатьох помилок, зробила глибоке враження.

Артисти вповні заслуговують признання й подяки. Помилки не можна їм ставити на карб, бо вони цілоднєвною працею були так зтомлені, що не дивно, як що мимо волі схибили.

Крім того вистава такої великої пєси вперше не могла пройти безхитно. Хаби можна усунути тільки при повторюванні.

На перший раз і того, що дано—доволі.

Лубенець.

## ЖЕРТВИ.

На Український Національний Фонд.

Ком. Rödesheim, 857.—3 м. 60 ф.

Ком. Steinfurt, № 11379.—50 ф.

Krg. Gef. Lager Neuhammer.

I. Роцин-Самотя—2 м., П. Синиченко—2 м., Ф. Ткаченко—2 м., Л. Маслаків—3 м., А. Кузнеців—1 м., Т. Щербина—50 ф., М. Голуб—25 ф., А. Степаненко—25 ф., І. Товстуха—50 ф., Ф. Придатко—50 ф., І. Черепенчук—50 ф., Д. Обиход—1 м., П. Міхеїв—1 м., І. Масло—1 м., Г. Гученко—1 м., О. Цебинога—5 ф., Г. Граків—1 м. Разом . . . 18 м.

Ком. Nimmighofen, № 1539. Лукіянів—50 ф., Йолопенко—10 ф., Троян—10 ф., Пасічник—50 ф., Цак—10 ф., Шумків—50 ф., Вітер—20 ф., Машталенко—20 ф., Тищенко—40 ф., Овчарик—10 ф., Дем'яненко—10 ф., Язвенко—10 ф., Чут—10 ф., Ткаченко—10 ф., Зелєнський—15 ф., Лисенко—50 ф., Білик—50 ф., Дзюбенко—50 ф., Бликів—20 ф., Рудай—50 ф., Малахута—10 ф., Дембега—50 ф., Каліш—10 ф., Прудник—10 ф., Шок—30 ф., Галущка—50 ф., Михальчук—20 ф., Олійників—20 ф., Тєсля—30 ф. Разом . . . 7 м. 75 ф.

Ком. Gross-Rohrheim. Красницький—1 м., Сопрун—20 ф., Захарів—60 ф., Забіяка—20 ф. Разом . . . 2 м.

Ком. Heiger. . . . . 2 м.

„ Süsswind Antefeld. 10978—4 м.

„ Gross-Rohrheim. 1058—8 м. 35 ф.

„ Kleestadt, № 1711. 2 м. 50 ф.

I. Чорний—50 ф., І. Стариків—50 ф. Разом . . . 1 м.

Від т. Липецького і його т.т. Разом . . . 3 м. 50 ф.

П. Компанийць—1 м., Г. Кшикарюк—1 м. Разом . . . 2 м.

На будову пам'ятника помер. тов.

Ком. Heiger. . . . . 2 м.

„ Süsswind Antefeld. 10978—4 м.

„ Gross-Rohrheim. 1058—8 м. 35 ф.

„ Kleestadt, № 1711. 2 м. 50 ф.

I. Чорний—50 ф., І. Стариків—50 ф. Разом . . . 1 м.

Від т. Липецького і його т.т. Разом . . . 3 м. 50 ф.

П. Компанийць—1 м., Г. Кшикарюк—1 м. Разом . . . 2 м.

На упаковку бібліотеки т-ва „Самост. Україна“

Купріян Сімоненко . . . . . 1 м.

## Переписка Редакції.

На часопис „Громадська Думка“ одержано передплату від таких команд і т. т. Magdeburg-S.o 90 ф., Zador 30 ф., Ukr. Hromada Off. Gef. Lag. Hann.-Münden 6 м. 30 ф., Gem. Liessek 1 м., Dautenheim № 31—60 ф., Brilon Stadt № 312 II.—2 м. 40 ф., Oberjosbach № 783—1 м. 20 ф., Klingelbach—30 ф., Hofginsberg Lützel 30 ф., Welchneunest № 3137—30 ф., Eisenbach № 254—30 ф., Landgöns—90 ф., Feudingenhütte 30 ф., Brauenfels 60 фен., Holzappel № 2419 30 ф., Breitscheid 30 ф., Oberhilbersheim № 642—30 ф., Schanuberg № 2799—40 ф., Berod 30 ф., Naeckel f. Wr.—30 ф., Bad Ems № 2782—50 ф., Bobenhausen 40 ф., Gef. Lag. Worms I. 6. 3 rot. 75 ф., Kasimirstal № 2125 B.—60 ф., Glimenheim 30 ф., Niederlanken № 11412—90 ф., Buchbütten 60 ф., Flomborn № 164—30 ф., Gem. Kleestadt 30 ф., Gem. Ontobrücken 40 ф., Schwanheim 30 ф., Sessenhausen 1 м. 80 ф., Ober-Breitenbach 30 ф., Alzey № 330—ф., St. Staden 60 ф., Michelbach № 2028—1 м. 80 ф., Bechheim 30 ф., Bechheim i/ Unterstaunen 30 ф., Frankfurt a/M. № 2298—1 м. 20 ф., Klein Gerau № 1127—60 ф., Harges-Hausen 30 ф., Dalhausen № 344—50 ф., Heftrich 90 ф., Sprendlingen № 333—1 мар. 20 фен., Villingen № 2914—1 м. 20 ф., Іван Шульга 1 мар. 50 фен.

## С П И С

прийнятих і виключених членів і неприйнятих товаришів 31. серпня 1917. р.

Прийняті: Шевченко Макар, Мирошніченко Володимир, Прядка Федір, Хомячук Панас, Скорик Полікарп, Горбань Пимон, Лукіячук Харитон, Султанів Петро, Хуряницький Дмитро, Безверхий Сила, Іщенко Степан, Лівий Роман, Плахотний Трохим, Ветельський Федір, Панталеїв Гриць, Міцен Сава.

Неприйняті: Доценко Кость, Сучак Харлампій, Золотаренко Кузьма, Крикун Маргин.

Виключені: Чупир Максим і Омельченко Михайло (на власне прохання) і Бабко Олександр (умер).

## ОГОЛОШЕННЯ.

Про шукання рідних і знайомих і т. и. міститься в часописі лише за плату по 5 фен. за рядок.

Редакція.

**Увага!** Просимо наших передплатників, замовляючи часопис, справляти ся з ціною, яка зазначена в кожному числі. Деякі т. т. посилають гроші по старим цінам, що часом приводить до непорозуміннь.